

onvoltooide gedachten

over C.C.F. Gordijn
en zijn wereld

Overgenomen uit "Loper" (27-9-1975; blad van de Interfakulteit Lichamelijke Opvoeding), met toestemming van en dank aan de redactie.

*"Slechts hij leeft waarlijk, die al
levend van het leven geniet."*

MENANDER.

Als de redactie van dit blad je vraagt om iets te schrijven naar aanleiding van het afscheid van Prof. Gordijn, waarbij in het bijzonder bedoeld wordt op beschrijvingen, die iets wezenlijks zeggen over zijn "persoon" en niet zozeer over zijn opvattingen over "het vak", dan leidt dat aanvankelijk even tot aanzienlijk gekraak binnen je hersenpan. In eerste instantie denk je dan: het laatste zou me waarschijnlijk gemakkelijker afgaan.

Voorlopig tast je enige dagen in het duister. Je weet, dat degenen, die Gordijn reeds kennen, je beschrijving niet zullen beschouwen als een wezenlijke toevoeging aan hun bestaande kennisbezit. Je weet ook, dat degenen die hem nog niet kennen de pointe van je beschrijving waarschijnlijk moeilijk zullen vatten. En tenslotte weet je dat de redactie beperkt is in de ter beschikking te stellen kwantiteit papier.

Vervolgens komt dan juist de laatste editie van "Wijsgerig perspectief" je brievenbus binnen en lees je onder meer:

*"Voor taal is er maar één alternatief:
stilte of zwijgen. Taal is geruis met
ruis."*

"Stilte" of "zwijgen" wil ik niet. Derhalve dan maar: geruis met ruis.

Die "ruis" is onvermijdelijk, omdat je weet, dat een in taal geformuleerde karakterisering van de "persoon" Gordijn

Onvoltooide gedachten

---

altijd op gespannen voet zal staan met de werkelijkheid die hij is: grillig, steeds weer anders, nooit vast kadreerbare openheid.

En zo schiet er dan ineens toch een lichtflits door de duisternis; je hebt ineens door wat je eigenlijk al lang wist: wie iets over de "persoon" Gordijn wil zeggen kan dat alleen maar adequaat doen door binnen te treden in zijn eigen leef- en denkperspektief. Alleen dan is er ook een kans dat hij zichzelf er in kan herkennen. Een beschrijving van zijn haarkleur is in dit verband volledig irrelevant.

Voor een korte karakterisering van zijn leef- en denkperspektief slaat de volgende bewering de spijker aardig op zijn kop:

"Subjektiviteit en transcendentie zijn de voornaamste menselijke springveren."

"Mens zijn" is voor Gordijn: daar zijn, waar je zelf niet bent; in en aan de wereld zijn; transcenderen.

Enerzijds is het dan ook duidelijk, dat Gordijn, vanuit dit perspektief levend, opvoedend en denkend, altijd zich nauw aangetrokken heeft gevoeld tot het existentieel-fenomenologisch denkklimaat, anderzijds betekent dit dat een karakterisering van Gordijn tot mislukken is gedoemd als men hem losdenkt van zijn wereld. Wie Gordijn wil leren kennen, moet zijn leef- en denkwereld leren kennen. Zijn konkrete doen en laten, zijn opvoedend handelen en zijn denken daarover, zijn denkbeelden over het menselijk zich bewegen; dat alles openbaart zijn zijnswijze. Zijn denkbeelden over "het vak" zijn geen in een strak systeem geperste theoretische konstrukties, die losstaan van zijn andere levensaktiviteiten.

Zijn denken is geëngageerd denken. Hij is overtuigd van de onlosmakelijke eenheid van denken en doen, van "theorie" en "praxis", en wars van kunstmatig getrokken scheidslijnen. Het valt mij steeds weer op hoezeer het lezen van Merleau-Ponty onmiddellijk aan Gordijn doet denken. Zelfs de bijzondere interesse voor de schilderkunst hebben beiden gemeen.

Gordijn staat vooral afwijzend tegenover de naïef realistische gedachte, dat er een werkelijkheid "an sich" zou bestaan, los van de betekenisgevende mens, waarbij het de taak van een wetenschapper zou zijn om de als het ware

---

klaarliggende "feiten" op te sporen en tot een mozaïek samen te voegen.

Uiteindelijk is het toch de mens, die vaststelt wat als "feit" zal worden aangemerkt.

"Werkelijkheid wordt tot wereld door betekenis aan te nemen. Deze brengt haar tot spreken. Daarbuiten is er stilte."

Zoals gezegd, zijn denken is geëngageerd denken. Dit impliceert mede dat ook de "twee-petten-theorie", volgens welke de wetenschapper als wetenschapper een andere pet op heeft dan wanneer hij niet wetenschapper maar "mens" is, bepaald niet de zijne is.

Het komt mij voor, dat zijn vreugde binnen het wetenschappelijk bedrijf de laatste jaren aanmerkelijk is gereduceerd door de daar ontmoete harde, koele zakelijkheid, waarmee dat bedrijf tegenwoordig gerund wordt.

Alles tot studenten toe, wordt gepoogd tot getallen terug te brengen.

Steeds meer is er alleen nog plaats voor de harde, niets ontziende, concurrerend-prestatieve karriëremaker. Aan de nauwkeurigheid van meten wordt veelal meer aandacht geschonken dan aan de relevantie van de te meten zaak.

Vanuit zijn visie op mens en wereld, die in laatste instantie gevoed wordt vanuit zijn christelijke levensovertuiging is de koele, kille zakelijkheid binnen het huidige universitaire instituut angstaanjagend.

"De wereld is alleen uit te houden door er een andere tegen te houden. Feiten en gebeurtenissen, op zichzelf genomen, verpletteren."

Zou er soms een samenhang bestaan enerzijds het feit dat men begrippen als liefde, vertrouwen, menselijkheid e.d., als niet- tot moeilijk operationaliseerbaar, uit de wetenschap tracht te weren, en anderzijds het toenemend verdwijnen van de verschijnselen, waarnaar deze begrippen verwijzen, uit het universitaire instituut zelf?

Het is bekend, dat van Gordijn's theorievorming nogal eens wordt gezegd dat ze niet "realistisch" is, in de zin van: geen getrouwe afspiegeling, en ook zeker geen empirisch

Onvoltooide gedachten

---

getoetste getrouwe afspiegeling van de bestaande werkelijkheid. Het komt mij voor dat die bewering niet onjuist is. Dat er meer aan empirische toetsing gedaan zal moeten worden zal Gordijn zeker niet ontkennen, ook al is hij daaraan zelf nooit toegekomen. Hier ligt voorlopig nog een geweldig program van actie. Belangrijker in dit verband is echter dat nieuwe ideeën, het aangeven van een nieuwe richting, nooit het resultaat kunnen zijn van empirisch onderzoek van de bestaande werkelijkheid. Zonder "utopisch bewustzijn" zal de wetenschap altijd achter de bestaande feitelijkheid aanhobbelen en bijgevolg konserverend werken.

Het is mijn stellige overtuiging, dat Gordijn in zijn denkbeelden over "het vak" zijn tijd vooruit is. Veel diskussies, b.v. op de Interfakulteit, zijn nog niet veel verder dan de diskussies van zo'n halve eeuw geleden. Nog steeds poogt men het "biologische" tegen het "pedagogische" uit te spelen. Een bestudering van de "historie van de lichamelijke opvoeding" en het sterk ondergewaardeerde (onbekende?) werk van Buytendijk e.a., zou in dit verband een stuk verder brengen. Pas daarna is het goed mogelijk om het werk van Gordijn te kunnen schatten op zijn waarde.

De Interfakulteit hoeft niet te beginnen met het uitvinden van het wiel.

Er kan reeds op een rijdende trein gesprongen worden.

M.i. ligt de betekenis van het werk van Gordijn vooral mede in de potentiële innoverende functie ervan. Juist voor het terrein van opvoeding en onderwijs kan het belang daarvan nauwelijks overschat worden.

"Het idealisme doet ons als grootspraak aan. Maar dat komt meer, omdat wij er te klein voor geworden zijn."

Natuurlijk kan men dan vervolgens ook wel weer de betekenis van het "utopisch bewustzijn" gaan overdrijven. Toch denk ik dat dit minder gevaarlijk is dan de tegengestelde bewering. Een uitsluitende reductie van wetenschap tot empirisch onderzoek naar het bestaande is zeker voor een opvoedingswetenschapper de dood in de pot.

"Wetenschapsbeoefenaren kan men beschouwen als de best gemotiveerde patiënten van het "Het is nu eenmaal zo-syndroom" (Jan Nederveen Pieterse).

Onvoltooide gedachten

Zoals gezegd, de kans op het bouwen van heilloze luchtkastelen acht ik minder gevaarlijk en ook minder groot.

"Het filosoferen heeft dit met het dansen gemeen, dat het in zijn strijd tegen de zwaarte nooit geheel en al loskomt van de grond."

Met het denken van Merleau-Ponty heeft Gordijn zeker het zoekende en tastende karakter gemeen. Zijn denken is nooit "af", is steeds in ontwikkeling gebleven en is dat nog steeds. Zijn afscheid zal daaraan weinig kunnen veranderen.

Daarbij is vooral van belang op te merken, dat het onderweg zijn van het denken, het proces, hem veelal meer vol-doening schonk en schenkt dan het eindprodukt.

"De waarheid heeft naar het woord van Nietzsche dit met een schone vrouw gemeen, dat zij meer verrukt wanneer zij begeerd dan wanneer zij bezeten wordt. Wij moeten op vrijersvoeten blijven, maar inzien, dat het definitieve jawoord ons, tot ons heil, niet beschoren is."

Met deze attitude zou wel eens kunnen samenhangen, dat Gordijn betrekkelijk weinig gepubliceerd heeft. Jammer hiervan is wel, dat de bekendheid van zijn denkbeelden enerzijds naar buiten toe m.i. helaas veel te gering is gebleven en anderzijds aanleiding heeft gegeven tot de ontwikkeling van vaak moeilijk uitroeibare karikaturen. ("In Arnhem maken ze een christelijke vouwhang, hier doen we het gewoon." "Gordijn is dogmatisch." "Gordijn is tegen gezondheid." etc..)

Het is vanuit de zojuist genoemde attitude ook gemakkelijk in te zien, waarom juist het spelen en het dansen door hem zo hoog gewaardeerd worden. En een ieder, die wel eens bij hem thuis in Otterlo of elders hem ontmoet, weet hoezeer het genieten in het hier en nu, zo eigen ook aan het spelen en dansen, zijn levensstijl kleur geeft.

Ik denk dat zijn religieus geïnspireerd, genietend hier en nu zijn in de gezamenlijkheid in belangrijke mate zijn eigen levensstijl karakteriseert.

In zijn theorie omtrent het opvoedend handelen in het

Onvoltooide gedachten

algemeen en het bewegingsonderwijs in het bijzonder is het niet moeilijk hiervan het nodige te herkennen

Geen enkele (ped-)agoog zal er goed aan doen om het werk van Gordijn ongelezen te laten. Wat van hem geleerd kan worden is verre van boekenwijsheid. Zijn werk biedt een geweldige inspiratiebron, zowel voor de praktizerende bewegingsonderwijzer als voor de wetenschappelijke onderzoeker.

Wie hier geen gebruik van maakt en er niet op voortbouwt doet dat alleen tot eigen schade. Ik hoop dat de Inter-fakulteit hem zal missen.

(De door mij geciteerde "gezegden" zijn ontleend aan: R.F. Beerling, Kernproeven. In: Wijsgerig perspectief, 15e jaargang, nummer 6, 1974/1975.)